Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра міжнародного і європейського права

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Декан юридичного факультету
_____ Віталій СЕРЬОГІН
«31» _____ 2026 р.

Робоча програма навчальної дисципліни

Право міжнародної відповідальності

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти:	другий (магістерський)
галузь знань:	D Бізнес, адміністрування та право
спеціальність:	D9 Міжнародне право
освітньо-професійна програма:	Міжнародне право
вид навчальної дисципліни:	обов'язкова
факультет:	юридичний

2026/2027 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою юридичного факультету

«31» серпня 2026 року, протокол № 1

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: Сироїд Тетяна Леонідівна, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародного і європейського права

Програму схвалено на засіданні кафедри міжнародного і європейського права юридичного факультету

Протокол від «28» серпня 2026 року № 1

Завідувач кафедри
міжнародного і європейського права Тетяна СИРОЇД

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю D9 Міжнародне право

Гарант освітньо-професійної програми
другого (магістерського) рівня вищої освіти
«Міжнародне право»
доктор юридичних наук, професор Олександр ГАВРИЛЕНКО

Програму погоджено науково-методичною комісією юридичного факультету

Протокол від «31» серпня 2026 року № 1

Голова науково-методичної комісії Ганна ЗУБЕНКО

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Право міжнародної відповідальності» складена відповідно до освітньо-професійної програми «Міжнародне право» другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціальності D9 Міжнародне право.

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни є опанування студентами певним інструментарієм галузі права міжнародної відповідальності, вивчення його сутності, особливостей, суб'єктного складу; вивчення основних концептуальних положень відповідальності держав за порушення зобов'язань у сфері захисту прав людини; питань кодифікації міжнародної відповідальності суб'єктів. Принциповими є питання підстав міжнародної відповідальності держав, кваліфікації діянь як міжнародно-правових; склад міжнародних правопорушень, їх види.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни

Основними завданнями вивчення навчальної дисципліни є: розуміння базових питань права міжнародної відповідальності, зокрема щодо поняття, видів, форм, підстав відповідальності суб'єктів міжнародного права; понять міжнародного правопорушення, міжнародного делікту, міжнародного злочину і злочину міжнародного характеру; особливостей відповідальності держав у міжнародному праві; підстав відповідальність держав за поведінку органів, осіб, установ; особливостей відповідальності міжнародних міждержавних організацій; підстав відповідальності фізичних осіб у міжнародному праві; компетенції і процедури розгляду справ міжнародними судовими органами, зокрема: Міжнародним Судом ООН щодо розгляду спорів держав, Міжнародним арбітражем, Міжнародним трибуналом з морського права, Судом ЄС, Європейським судом з прав людини, міжнародними органами кримінальної юрисдикції (трибунали і суди ad hoc); обставин, що звільняють від відповідальності та обставин, що виключають виникнення відповідальності; сутності колективних санкцій, порядку їх застосування; порядку прийняття рішень щодо застосування санкцій від імені ООН, види санкцій.

1.3. Кількість кредитів – 4

1.4. Загальна кількість годин – 120

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Обов'язкова	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
5-й	5-й
Семестр	
1-й	1-й
Лекції	
16 год.	6 год.
Практичні, семінарські заняття	
16 год.	4 год.
Лабораторні заняття	
0 год.	0 год.
Самостійна робота	
88 год.	110 год.
Індивідуальні завдання	

1
Контрольна робота
1

1.6. Перелік компетентностей, що формує дана дисципліна:

Загальні компетентності (ЗК): ЗК 1. Здатність до критичного мислення, аналізу та синтезу; ЗК 2. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми; ЗК 3. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації; ЗК 4. Здатність генерувати нові ідеї (креативність); ЗК 7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями; ЗК 10. Здатність до використання інформаційних і комунікаційних технологій; та спеціальні компетентності (СК): СК 1. Здатність критично осмислювати проблеми та закономірності функціонування і розвитку міжнародних відносин, визначати тенденції розвитку світової політики, оцінювати вплив глобальних політичних процесів на національні правові, політичні та економічні системи; СК 3. Здатність інтегрувати знання та розв'язувати складні задачі міжнародного права, у широких або мультидисциплінарних контекстах; СК 6. Здатність представляти Інтереси власної держави або фізичних і юридичних осіб у міжнародних судових установах, арбітражах, національних судах іноземних держав, міжнародних міжурядових організаціях; СК 8. Здатність управляти складними, непередбачуваними та такими, що потребують нових стратегічних підходів робочими та/або навчальними процесами у професійній сфері; СК 11. Здатність дотримуватися професійної та академічної доброчесності, нести відповідальність за достовірність отриманих результатів наукових досліджень.

1.7. Перелік результатів навчання, що формує дана дисципліна:

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми https://law.karazin.ua/resources/26-27/OPP_MP_drugij_magisterskij_riven_visoi_osviti_2026_compressed.pdf здобувачі повинні досягти таких результатів навчання (РН): РН 1. Виявляти, аналізувати та пропонувати шляхи вирішення різноаспектних проблем міжнародно-правового та національно-правового змісту; РН 2. Продукувати нові ідеї для розв'язання практичних завдань зі сфери професійної юридичної діяльності; РН 3. Вільно спілкуватися державною та іноземною мовами усно і письмово для обговорення питань професійної діяльності, результатів досліджень та інновацій, пошуку та аналізу відповідної інформації; РН 4. Розуміти міжнародно-правову ситуацію, прогнозувати її розвиток, фахово і критично оцінювати події та явища зі сфери міжнародних відносин та світової політики, використовуючи юридичний інструментарій; РН 6. Захищати інтереси держави у національних судах, міжнародних комерційних арбітражах, міжнародних судах та організаціях, зокрема інтеграційних, на міжнародних конференціях; РН 7. Ухвалювати обґрунтовані рішення, у тому числі за умов невизначеності, генерувати та оцінювати альтернативи, усвідомлювати наслідки цих рішень для різних суб'єктів національного і міжнародного права; РН 11. Організовувати та вести переговори, забезпечувати ефективну комунікацію з фахівцями на національному і міжнародному рівнях; РН 12. Мати лідерські навички, вміти адаптуватися до нових викликів і загроз в сфері міжнародного й національного права, брати відповідальність за ухвалені рішення; РН 13. Розробляти та реалізовувати інноваційні та дослідницькі проекти у сфері міжнародного права з урахуванням правових, соціальних, економічних та етичних аспектів; РН 15. Брати участь у розробці та виконанні наукових проектів, у тому числі міжнародних, оцінювати необхідні ресурси та можливі ризики.

1.8. Пререквізити: Міжнародне публічне право (основи теорії), Міжнародне публічне право (основні галузі), Право зовнішніх зносин, Право міжнародної безпеки, Міжнародне право навколишнього середовища, Права людини в міжнародному праві.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Тема № 1. Міжнародно-правова відповідальність: етапи становлення та розвитку

Юридична відповідальність. Поняття юридичної відповідальності, основні ознаки. *Основні концепції юридичної відповідальності.* Концепція міжнародно-правової відповідальності. Поняття права міжнародної відповідальності, принципи. Особливості права міжнародної відповідальності. Юридичні і фактичні обставини міжнародної відповідальності. Етапи становлення права міжнародної відповідальності. Стародавній світ. Середні віки (VI-XVI ст.). Класичне міжнародне право. Зародження (XVI- XVIII ст.). Розвиток (1739-1919 рр.). Доктрина. Перехід від класичного до сучасного міжнародного права (1919-1946 рр.). Сучасне міжнародне право. Кодифікація права міжнародної відповідальності. Доктринальна кодифікація. Офіційна кодифікація.

Тема № 2. Міжнародно-протиправне діяння

Поняття міжнародно-протиправного діяння. Елементи міжнародно-протиправного діяння. Визначення порушення міжнародного зобов'язання суб'єкта. Кваліфікація поведінки суб'єктів-правопорушників.

Тема № 3. Міжнародне правопорушення: поняття, види, склад

Міжнародні правопорушення держав: поняття, види. Склад міжнародного правопорушення: значення елементу вини і причинного зв'язку.

Тема № 4. Міжнародні злочини. Концепція злочину держави в доктрині міжнародного права та міжнародній практиці

Міжнародні злочини. Концепція «злочини держави» в доктрині міжнародного права. Концепція «злочин держави» у міжнародній практиці. Концепція «злочини держави» Комісії міжнародного права ООН. Статті щодо серйозних порушеннях зобов'язань, що витікають з імперативних норм міжнародного права.

Тема № 5. Відповідальність держав у міжнародному праві

Поняття, підстави відповідальності держав у міжнародному праві. Відповідальність держав за міжнародно-протиправні діяння. Елементи міжнародно-протиправного діяння держави. Відповідальність держав у зв'язку з діянням іншої держави. Серйозні порушення зобов'язань, що витікають з імперативних норм загального міжнародного права. Визначення порушення міжнародного зобов'язання держави у сфері захисту прав людини. Елементи міжнародно-протиправного діяння держав щодо порушення зобов'язань у сфері захисту прав людини.

Тема № 6. Відповідальності міжнародних міждержавних організацій

Міжнародні правопорушення, що вчиняються міжнародними організаціями. Міжнародні делікти. Види і форми відповідальності міжнародних міждержавних організацій. Внутрішня судова процедура міжнародних організацій. Підстави відповідальності міжнародних неурядових організацій.

Тема № 7. Відповідальність фізичних осіб у міжнародному праві

Підстави, особливості відповідальності фізичних осіб у міжнародному праві. Міжнародні договори, що передбачають індивідуальну відповідальність фізичних осіб. Принципи відповідальності фізичних осіб у міжнародному праві. Процедура притягнення до відповідальності фізичних осіб. Юрисдикція міжнародних судових органів щодо притягнення до відповідальності фізичних осіб.

Тема № 8. Зміст міжнародної відповідальності

Загальні принципи. Юридичні наслідки міжнародно-протиправного діяння. Збереження зобов'язання щодо виконання. Припинення і не повторення протиправного діяння. Відшкодування. Недопустимість посилання на внутрішнє право і правила міжнародної організації. Об'єм міжнародних зобов'язань, встановлених нормами про зміст відповідальності.

Відшкодування шкоди. Види і форми відшкодування.

Обставини, що виключають міжнародно-правову відповідальність. Концепція обставин, що виключають міжнародну протиправність. Згода. Самооборона. Контрзаходи. Форс-мажор. Стихійне лихо. Стан крайньої необхідності. Дотримання імперативних норм. Наслідки посилання на обставини, які виключають протиправність.

Тема № 9. Заклик до міжнародної відповідальності

Заклик до відповідальності. Поняття потерпілого. Міжнародно-правове оформлення заклику до відповідальності держав за порушення зобов'язань у сфері захисту прав людини. Допустимість вимог. Утрата права заклику до відповідальності. Множинність потерпілих. Множинність осіб, які несуть відповідальність. Заклик до відповідальності держав за порушення зобов'язань у сфері захисту прав людини іншими суб'єктами.

Тема № 10. Застосування примусу в міжнародному праві. Контрзаходи і санкції як засоби реалізації міжнародної відповідальності держав

Проблема примусу в міжнародному праві. Контрзаходи: мета і умови застосування. Зобов'язання, які не зачіпаються контрзаходами. Пропорційність контрзаходів. Умови застосування контрзаходів. Припинення контрзаходів. Заходи, що застосовуються державами, які не є потерпілими. Санкційні міжнародно-правові норми і санкційні міжнародно-правові відносини. Адресати міжнародних санкцій. Діяльність Омбудсмена в рамках санкційних режимів ООН. Здійснення режиму міжнародних санкцій і внутрішньодержавний рівень. Припинення застосування міжнародних санкцій.

Тема № 11. Проблеми ефективності реалізації міжнародної відповідальності. Тенденції розвитку інституту міжнародної відповідальності

Постановка питання про ефективність реалізації міжнародної відповідальності. Проблемні аспекти застосування міжнародних санкцій ООН. Шляхи підвищення ефективності міжнародних санкцій ООН. Тенденція розвитку інституту міжнародної відповідальності.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	с/з	лаб.	інд.	с.р.		л	п	лаб.	інд.	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Тема 1. Міжнародно-правова відповідальність: етапи становлення та розвитку.	10	2	2	-	-	6	10	-	-	-	-	10
Тема 2. Міжнародно-протиправне діяння.	8	2	2	-	-	4	8	2	-	-	-	6
Тема 3. Міжнародне	10	2	2	-	-	6	10	-	-	-	-	10

правопорушення: поняття, види, склад.												
Тема 4. Міжнародні злочини. Концепція злочину держави в доктрині міжнародного права та міжнародній практиці.	12	2	2	-	-	8	12	-	-	-	-	12
Тема 5. Відповідальність держав у міжнародному праві.	12	2	2	-	-	8	12	2	2	-	-	8
Тема 6 Відповідальність міжнародних міждержавних організацій.	10	-	-	-	-	10	10	-	-	-	-	10
Тема 7. Відповідальність фізичних осіб у міжнародному праві.	12	2	2	-	-	8	12	2	2	-	-	8
Тема 8. Зміст міжнародної відповідальності.	12	2	2	-	-	8	12	-	-	-	-	12
Тема 9. Заклик до міжнародної відповідальності.	12	2	2	-	-	8	12	-	-	-	-	12
Тема 10. Застосування примусу в міжнародному праві. Контрзаходи і санкції як засоби реалізації міжнародної відповідальності держав.	12	-	-	-	-	12	12	-	-	-	-	12
Тема 11. Проблеми ефективності реалізації міжнародної відповідальності. Тенденції розвитку інституту міжнародної відповідальності.	10	-	-	-	-	10	10	-	-	-	-	10
Усього годин:	**120**	**16**	**16**	**-**	**-**	**88**	**120**	**6**	**4**	**-**	**-**	**110**

4. Теми семінарських занять

№ з\п	Назва теми	Кількість годин д.ф./з.ф.
1.	Міжнародно-правова відповідальність: етапи становлення та розвитку	2/-
2	Міжнародно-протиправне діяння	2/-
3.	Міжнародне правопорушення: поняття, види, склад	2/-
4.	Міжнародні злочини. Концепція злочину держави в доктрині міжнародного права та міжнародній практиці	2/-
5.	Відповідальність держав у міжнародному праві	2/2

6.	Відповідальність міжнародних міждержавних організацій	-/-
7.	Відповідальність фізичних осіб у міжнародному праві	2/2
8.	Зміст міжнародної відповідальності	2/-
9.	Заклик до міжнародної відповідальності	2/-
10.	Застосування примусу в міжнародному праві. Контрзаходи і санкції як засоби реалізації міжнародної відповідальності держав	-/-
11.	Проблеми ефективності реалізації міжнародної відповідальності. Тенденції розвитку інституту міжнародної відповідальності	-/-
	Всього:	**16/4**

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин д.ф./з.ф.
1.	**Тема 1. Міжнародно-правова відповідальність: етапи становлення та розвитку.** *Завдання:* ознайомитися з лекційним матеріалом, з положеннями міжнародних угод, що передбачають відповідальність суб'єктів МП. Підготувати відповіді на контрольні запитання, відповісти на тести.	6/10
2.	**Тема 2. Міжнародно-протиправне діяння.** *Завдання:* ознайомитися з лекційним матеріалом, підготувати відповіді на контрольні запитання, відповісти на тести.	4/6
3.	**Тема 3. Міжнародне правопорушення: поняття, види, склад.** *Завдання:* ознайомитися з лекційним матеріалом, підготувати відповіді на контрольні запитання, відповісти на тести.	6/10
4.	**Тема 4. Міжнародні злочини. Концепція злочину держави в доктрині міжнародного права та міжнародній практиці.** *Завдання:* ознайомитися з лекційним матеріалом, з текстами міжнародних договорів, що передбачають відповідальність за скоєння злочинів, установчих актів міжнародних органів кримінальної юрисдикції тощо. Підготувати відповіді на контрольні запитання, відповісти на тести.	8/12
5.	**Тема 5. Відповідальність держав у міжнародному праві.** *Завдання:* ознайомитися з лекційним матеріалом, зі Статтями про відповідальність держав 2001 р. текстами міжнародних договорів, що передбачають відповідальність суб'єктів міжнародного права. Підготувати відповіді на контрольні запитання, відповісти на тести.	8/8
6.	**Тема 6. Відповідальність міжнародних міждержавних організацій.** *Завдання:* ознайомитися з лекційним матеріалом, підготувати відповіді на контрольні запитання, відповісти на тести.	10/10
7.	**Тема 7. Відповідальність фізичних осіб у міжнародному праві.** *Завдання:* ознайомитися з лекційним матеріалом, підготувати відповіді на контрольні запитання, відповісти на тести.	8/8
8.	**Тема 8. Зміст міжнародної відповідальності.** *Завдання:* ознайомитися з лекційним матеріалом, підготувати відповіді на контрольні запитання, відповісти на тести.	8/12
9.	**Тема 9. Заклик до міжнародної відповідальності.** *Завдання*: ознайомитися з лекційним матеріалом, підготувати відповіді на контрольні запитання, відповісти на тести.	8/12
10.	**Тема 10. Застосування примусу в міжнародному праві. Контрзаходи і санкції як засоби реалізації міжнародної відповідальності держав.**	12/12

	З*авдання*: ознайомитися з лекційним матеріалом, підготувати відповіді на контрольні запитання, відповісти на тести.	
11.	**Тема 11. Проблеми ефективності реалізації міжнародної відповідальності. Тенденції розвитку інституту міжнародної відповідальності.** *Завдання*: ознайомитися з лекційним матеріалом, підготувати відповіді на контрольні запитання, відповісти на тести.	10/10
	Разом :	**88/110**

6. Індивідуальні завдання

Індивідуальні завдання розвивають можливості самостійної роботи і сприяють більш поглибленому вивченню теоретичного матеріалу, формуванню вмінь використання знань для вирішення відповідних практичних завдань.

Види індивідуальних завдань з навчальної дисципліни (реферати, контрольні роботи, що виконуються під час аудиторних занять та самостійної роботи, курсові, дипломні роботи тощо) визначаються навчальним планом. Індивідуальні завдання полягають у підготовці реферату за визначеною, або обраною студентом за допомогою викладача, темою та інших видів робіт, які затверджуються кафедрою. Терміни видачі, виконання і захисту індивідуальних завдань визначаються програмою навчальної дисципліни.

Індивідуальні завдання виконуються особою, яка навчається, самостійно із одержанням необхідних консультацій з боку науково-педагогічного працівника. Допускаються випадки виконання робіт комплексної тематики кількома особами.

6.1.Теми індивідуальних завдань

1. Відповідальність у міжнародному праві: проблеми кодифікації і прогресивного розвитку норм і принципів міжнародно-правової відповідальності.
2. Відповідальність міжнародних міжурядових організацій.
3. Відповідальність фізичних осіб у міжнародному праві.
4. Відповідальність міжнародних недержавних організацій.
5. Гуманітарні санкції ООН.
6. Діяльність Спеціального Радника Генерального Секретаря ООН з питання відповідальності за захист.
7. Діяльність Спеціального Радника Генерального Секретаря ООН з попередження геноциду.
8. Застосування ООН міжнародних санкцій як форми реалізації міжнародної відповідальності за порушення зобов’язань у сфері захисту прав людини.
9. Проблеми ефективності реалізації міжнародної відповідальності держав за порушення зобов’язань у сфері захисту прав людини.
10. Тенденції розвитку інституту міжнародної відповідальності держав за порушення зобов’язань у сфері захисту прав людини.
11. Правопорушення в міжнародному праві.
12. Підстави, види і форми відповідальність держав у міжнародному праві.
13. Транснаціональні корпорації як суб’єкти відповідальності у міжнародному праві.
14. Концепція «злочин держави» у доктрині міжнародного права і міжнародній практиці.
15. Міжнародно-правові підстави втручання у внутрішні справи держав з питань, які відносять до захисту прав людини.
16. Міжнародно-правове зобов’язання держав поважати права людини: основні елементи змісту і межі.
17. Міжнародні правопорушення.

18. Міжнародні делікти.
19. Міжнародні злочини.
20. Міжнародно-правова відповідальність: поняття, ознаки, види.
21. Міжнародно-правова протидія тероризму.
22. Міжнародно-правова відповідальність за злочин геноциду.
23. Практика міжнародного суду ООН з питання відшкодування шкоди спричинених унаслідок міжнародно-протиправного діянь держав.
24. Підстави, порядок застосування санкцій у міжнародному праві.
25. Юрисдикція Міжнародного суду ООН.
26. Міжнародні органи кримінальної юрисдикції.
27. Форми відшкодування шкоди в міжнародному праві.
28. Індивідуальні санкції.
29. Колективні санкції.
30. Підстави застосування санкцій в міжнародному праві, роль Ради Безпеки ООН.
31. Примус у міжнародному праві.
32. Санкції міжнародних організацій.
33. Підстави звільнення від відповідальності в міжнародному праві.
34. Абсолютна відповідальність у міжнародному праві.

7. Методи навчання

Метод навчання – взаємопов'язана діяльність викладача та студента, спрямована на засвоєння студентами системи знань, набуття умінь і навичок, їх виховання і загальний розвиток.

Пояснювально-ілюстративний метод або інформаційно-рецептивний. Студенти одержують знання на лекції, з навчальної або методичної літератури. Студенти сприймають і осмислюють факти, оцінки, висновки й залишаються в межах репродуктивного (відтворюючого) мислення. Цей метод знаходить широке застосування для передачі великого масиву інформації.

Репродуктивний метод. Діяльність студентів носить алгоритмічний характер, тобто виконується за інструкціями, приписами, правилами в аналогічних, подібних з показаним зразком ситуаціях. Організовується діяльність студентів за кількаразовим відтворенням засвоюваних знань. Для цього використовуються різноманітні вправи, практичні завдання, програмований контроль, різні форми самоконтролю.

Метод проблемного викладу. Науково-педагогічний працівник (НПП) до викладу матеріалу ставить проблему, формулює пізнавальне завдання на основі різних джерел і засобів. Показує спосіб вирішення поставленого завдання. Спосіб досягнення мети – розкриття системи доказів, порівняння точок зору, різних підходів. Студенти стають свідками й учасниками наукового пошуку. Студенти не тільки сприймають, усвідомлюють і запам'ятовують готову інформацію, але й стежать за логікою доказів, за рухом думки НПП.

Частково-пошуковий, або евристичний, метод. Полягає в організації активного пошуку рішення висунутих у навчанні (або сформульованих самостійно) пізнавальних завдань. Пошук рішення відбувається під керівництвом НПП. Процес мислення здобуває продуктивний характер. Процес мислення поетапно направляється й контролюється НПП або самими студентами на основі роботи над програмами (у тому числі й комп'ютерними) і навчальними посібниками. Метод дозволяє активізувати мислення, викликати зацікавленість до пізнання на семінарах.

Дослідницький метод. Проводиться аналіз матеріалу, постановки проблем і завдань і короткого усного або письмового інструктажу студентів. Студенти самостійно вивчають літературу, джерела, виконують інші дії пошукового характеру. Завдання, які виконуються з використанням дослідницького методу, повинні містити в собі всі

елементи самостійного дослідницького процесу (постановку завдання, обґрунтування, припущення, пошук відповідних джерел необхідної інформації, процес розв'язання завдання).

Дискусійні методи. Елементи дискусії (суперечки, зіткнення позицій, навмисного загострення й навіть перебільшення протиріч в обговорюваному змістовному матеріалі) можуть бути використані майже в будь-яких організаційних формах навчання, включаючи лекції.

Метод моделювання. Моделювання ситуацій під час навчального процесу – це створення таких ситуацій-моделей, де реальні об'єкти замінюються символами і взаємовідносини між учасниками діяльності складаються не природно, а організовані спеціально під керівництвом НПП, тобто штучно.

8. Методи контролю

Методи контролю – це способи діагностичної діяльності, які дозволяють здійснювати зворотний зв'язок у процесі навчання з метою отримання даних про успішність навчання, ефективність навчального процесу.

Контрольні заходи визначають відповідність рівня набутих студентами знань, умінь та навичок вимогам нормативних документів щодо вищої освіти.

Самоконтроль призначений для самооцінки здобувачами вищої освіти якості засвоєння навчального матеріалу навчальної дисципліни (розділу, теми). З цією метою в навчальних посібниках для кожної теми (розділу), а також у методичних розробках для семінарських занять передбачаються питання для самоконтролю.

Кафедральний контроль проводиться з метою оцінки рівня підготовки студентів з навчальної дисципліни на різних етапах її вивчення і здійснюється у вигляді вхідного, поточного, рубіжного та семестрового контролю.

В освітньому процесі використовуються такі види контролю результатів навчання: вхідний, поточний протягом семестру, контрольні роботи, передбачені навчальним планом, приймання індивідуальних завдань, курсових робіт, підсумковий семестровий, відстрочений контроль.

Вхідний контроль – проводиться перед вивченням нового курсу з метою визначення рівня підготовки студентів з дисциплін, які забезпечують цей курс. Вхідний контроль проводиться на першому занятті за завданнями, що відповідають програмам попереднього навчання. Результати контролю аналізуються на кафедральних (міжкафедральних) нарадах та засіданнях методичних комісій спільно з науково-педагогічними працівниками, які проводять заняття із забезпечувальною дисципліни. За результатами вхідного контролю розробляються заходи з надання індивідуальної допомоги студентам, коригування освітнього процесу.

Поточний контроль – проводиться на всіх видах аудиторних занять протягом семестру. Поточний контроль може проводитися у формі усного опитування або письмового контролю на практичних, семінарських заняттях, лекціях, у формі колоквіуму, виступів студентів при обговоренні питань на семінарських заняттях, у формі комп'ютерного тестування тощо. Конкретні форми проведення поточного контролю та критерії оцінки рівня знань визначаються програмою навчальної дисципліни. Результати оцінювання роботи студентів мають бути доведені до відома студентів своєчасно. Формою поточного контролю є ректорські контрольні роботи. Результати оцінювання ректорських контрольних робіт можуть зараховуватися як результати виконання контрольної роботи, передбаченої навчальним планом.

Підсумковий семестровий контроль з навчальної дисципліни є обов'язковою формою оцінювання результатів навчання студента. Він проводиться в терміни, встановлені графіком навчального процесу, та в обсязі навчального матеріалу, визначеного програмою навчальної дисципліни. Семестровий контроль проводиться у

формі заліку або семестрового екзамену з конкретної навчальної дисципліни. Студента допускають до семестрового контролю за умови виконання ним усіх видів робіт, передбачених навчальним планом на семестр з цієї дисципліни.

Семестровий залік – форма підсумкового контролю, що полягає в оцінюванні засвоєння студентами лекційного матеріалу, а також виконаних ними певних робіт на семінарських заняттях. Семестровий залік не передбачає обов'язкової присутності студентів за умови виконання ними всіх видів робіт, передбачених навчальним планом за семестр.

Семестровий екзамен – форма підсумкового контролю з окремої навчальної дисципліни за семестр, що спрямована на перевірку засвоєння теоретичного та практичного матеріалу. Екзамени складають за екзаменаційними білетами, затвердженими кафедрою. Викладач в обов'язковому порядку повинен ознайомити студентів зі змістом екзаменаційних питань, зразком екзаменаційного білету на початку вивчення навчальної дисципліни.

Максимальна сума балів, яку може набрати студент при складанні екзамену з навчальної дисципліни, складає 40.

Оцінка підсумкового контролю виставляється за національною шкалою як сума балів, набраних здобувачем вищої освіти протягом семестру при виконанні контрольних заходів, передбачених програмою навчальної дисципліни (практики) та балів, набраних при складанні семестрового екзамену.

Максимальна сума балів, які може набрати студент при вивченні навчальної дисципліни, складає 100.

8.1. Питання для підготовки до складання поточного та підсумкового контролю

1. Основні концепції юридичної відповідальності.
2. Концепція міжнародно-правової відповідальності.
3. Поняття права міжнародної відповідальності, принципи.
4. Особливості права міжнародної відповідальності.
5. Юридичні і фактичні обставини міжнародної відповідальності.
6. Етапи становлення права міжнародної відповідальності.
7. Сучасне міжнародне право про міжнародну відповідальність.
8. Кодифікація міжнародної відповідальності.
9. Доктринальна кодифікація міжнародної відповідальності.
10. Офіційна кодифікація міжнародної відповідальності.
11. Поняття міжнародно-протиправного діяння.
12. Елементи міжнародно-протиправного діяння держав щодо порушення зобов’язань у сфері захисту прав людини.
13. Кваліфікація поведінки держав.
14. Визначення порушення міжнародного зобов’язання держави у сфері захисту прав людини.
15. Міжнародні правопорушення держав: поняття, види.
16. Склад міжнародного правопорушення держав: значення елементу вини і причинного зв’язку.
17. Міжнародні злочини.
18. Концепція «злочини держави» в доктрині міжнародного права. Концепція «злочин держави» у міжнародній практиці.
19. Концепція «злочини держави» Комісії міжнародного права ООН.
20. Статті щодо серйозних порушеннях зобов’язань, що витікають з імперативних норм міжнародного права.
21. Поняття, підстави відповідальності держав у міжнародному праві.
22. Відповідальність держав за міжнародно-протиправні діяння.

23. Відповідальність держав за порушення норм міжнародного гуманітарного права.
24. Елементи міжнародно-протиправного діяння держави.
25. Міжнародні правопорушення: поняття, сутність.
26. Відповідальність держав у зв'язку з діянням іншої держави.
27. Відповідальність за надання допомоги або сприяння в скоєнні міжнародно-протиправного діяння.
28. Відповідальність за керівництво і контроль, які здійснюються стосовно скоєння міжнародно-протиправного діяння.
29. Відповідальність за примушення іншого суб'єкта до скоєння міжнародно-протиправного діяння.
30. Злочини проти миру і безпеки людства.
31. Злочини проти людяності.
32. Воєнні злочини.
33. Серйозні порушення зобов'язань, що витікають з імперативних норм загального міжнародного права.
34. Міжнародний суд ООН.
35. Міжнародний трибунал з морського права.
36. Міжнародне несудове урегулювання міжнародних спорів.
37. Міжнародна арбітражна процедура.
38. Підстави відповідальності міжнародних міждержавних організацій.
39. Міжнародні правопорушення, що скоюються міжнародними організаціями.
40. Міжнародні делікти.
41. Види і форми відповідальності міжнародних міждержавних організацій.
42. Внутрішня судова процедура міжнародних організацій.
43. Підстави відповідальності міжнародних неурядових організацій.
44. Підстави, особливості відповідальності фізичних осіб у міжнародному праві.
45. Порядок притягнення до відповідальності фізичних осіб.
46. Категорія «посадові особи» як суб'єкти відповідальності у міжнародному праві.
47. Відповідальність фізичних осіб за порушення норм міжнародного гуманітарного права.
48. Компетенція міжнародних органів кримінальної юрисдикції щодо притягнення до відповідальності фізичних осіб.
49. Міжнародні договори, що передбачають індивідуальну відповідальність фізичних осіб.
50. Принципи відповідальності фізичних осіб у міжнародному праві.
51. Процедура притягнення до відповідальності фізичних осіб.
52. Юрисдикція Міжнародного кримінального суду.
53. Юридичні наслідки міжнародно-протиправного діяння.
54. Припинення і неповторення протиправного діяння.
55. Недопустимість посилання на внутрішнє право і правила міжнародної організації.
56. Об'єм міжнародних зобов'язань, встановлених нормами про зміст відповідальності.
57. Підстави відшкодування шкоди у міжнародному праві.
58. Форми відшкодування шкоди.
59. Обставини, що виключають міжнародно-правову відповідальність.
60. Концепція обставин, що виключають міжнародну протиправність.
61. Наслідки посилання на обставини, які виключають протиправність.
62. Заклик до відповідальності.
63. Статус потерпілого у міжнародному праві.
64. Міжнародно-правове оформлення заклику до відповідальності держав за порушення зобов'язань у сфері захисту прав людини.

65. Утрата права заклику до відповідальності.
66. Множинність потерпілих.
67. Множинність осіб, які несуть відповідальність.
68. Заклик до відповідальності держав за порушення зобов'язань у сфері захисту прав людини іншими суб'єктами.
69. Проблема примусу в міжнародному праві.
70. Контрзаходи: мета і умови застосування.
71. Зобов'язання, які не зачіпаються контрзаходами.
72. Пропорційність контрзаходів.
73. Умови застосування контрзаходів.
74. Припинення контрзаходів.
75. Заходи, що застосовуються державами, які не є потерпілими.
76. Санкційні міжнародно-правові норми і санкційні міжнародно-правові відносини.
77. Поняття, види санкцій у міжнародному праві.
78. Адресати міжнародних санкцій.
79. Діяльність Омбудсмена в рамках санкційних режимів ООН.
80. Здійснення режиму міжнародних санкцій і внутрішньодержавний рівень.
81. Припинення застосування міжнародних санкцій.
82. Постановка питання про ефективність реалізації міжнародної відповідальності.
83. Проблемні аспекти застосування міжнародних санкцій ООН. Шляхи підвищення ефективності міжнародних санкцій ООН.
84. Тенденція розвитку інституту міжнародної відповідальності.
85. Компетенція міжнародних судових органів щодо притягнення до відповідальності суб'єктів міжнародного права.
86. Європейський Союз як суб'єкт відповідальності.
87. Розмежування відповідальності міжнародної міждержавної організацій і держав-членів.
88. Відповідальність органів та інститутів міжнародних міждержавних організацій.
89. Відповідальність посадових осіб міжнародних міждержавних організацій.
90. Злочин тероризму.

9. Схема нарахування балів

9.1. Денна (дистанційна) форма навчання

Загальна кількість балів – 100.
Кількість балів за екзамен – 40.
Кількість балів протягом семестру – 60:
Мінімальна сума балів для допуску до екзамену – 10.
Кількість балів за відповіді на семінарських заняттях – ∑40 = 40:

Формула обчислення

$$\sum 40 = \frac{\sum 1}{\sum 2} \times 8 \text{ (вісім)}$$

Примітка:

∑40 – сума максимальної кількості балів
∑1 – сума балів, що отримав студент за відповіді на семінарських заняттях.
∑2 – кількість семінарських занять протягом семестру.
8 – коефіцієнт

Відповідь на семінарському занятті – 1-5 балів.
Контрольна робота – 10 балів.
Індивідуальне завдання – 10 балів.

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання											Екзамен	Сума
								Контрольна робота	Індивідуальне завдання	Разом		
Т1	Т2	Т3	Т4	Т5	Т7	Т8	Т9					
5	5	5	5	5	5	5	5	10	10	60	40	100

Т1, Т2 ... – теми розділів.

Критерії оцінювання усної відповіді

Поточний контроль здійснюється, зокрема, у формі опитування та перевірки результатів виступів на семінарських та практичних заняттях в п’ятибальній шкалі оцінок.

5 балів ставиться за наступних умов:

- студент активно працює протягом усього практичного заняття;
- дає повний, правильний, послідовний, зв'язний, обґрунтований виклад питання, що супроводжується правильними прикладами з доктринальних джерел та посиланням на чинне законодавство;
- все, що викладається, повинно свідчити про глибоке розуміння і орієнтацію в явищах і процесах, що вивчаються;
- правильні вичерпні відповіді на додаткові питання викладача.

4 бали ставиться за наступних умов:

- студент активно працює протягом практичного заняття;
- дає правильний, повний виклад змісту підручника і матеріалу, поданого викладачем, але на додаткові контрольні питання, які ставить викладач для з'ясування глибини розуміння і вміння орієнтуватися в явищах і процесах, відповідає лише з деякою допомогою викладача чи колег;
- недостатньо вичерпні відповіді на додаткові запитання викладача.

3 бали ставиться за наступних умов:

- студент на занятті поводить себе пасивно, відповідає лише за викликом викладача;
- в цілому виявляє знання основного навчального матеріалу, що розглядається, але під час відповіді допускає помилки і усвідомлює їх тільки після вказівка викладача;
- відповіді на запитання дає не одразу, а тільки після деякого напруження пам'яті, при чому відповіді нечіткі;
- не в змозі без допомоги викладача вивести співвідношення з іншими проблемами дисципліни, що вивчається;

2 бали ставиться за наступних умов:

- допускає суттєві помилки або зовсім пропускає матеріал і частково виправляє ці помилки тільки після вказівки викладача;
- студент виявляє незнання значної частини навчального матеріалу, нелогічно і невпевнено його викладає, у відповіді мають місце заминки і перерви, не може пояснити проблему, хоча і розуміє її;
- викладає матеріал не достатньо зв’язно і послідовно.

1 бал ставиться за наступних умов:

- студент припускається грубих помилок при викладі матеріалу і не виправляє ці помилки навіть при вказівці на них викладача;
- виявляє нерозуміння навчального матеріалу і як наслідок цього – повна відсутність навичок як в аналізі явищ, так і у подальшому виконанні практичних завдань.

Критерії оцінювання контрольної роботи

Контрольна робота виконується у письмовій формі. Контрольна робота складається з 10 тестових завдань з тем, передбачених робочою програмою в рамках питань, що

виносяться для складання поточного контролю. Кожна правильна відповідь оцінюється в 1 бал. Максимальна кількість балів, набраних при написанні контрольної роботи – 10.

Критерії оцінювання екзамену

Екзамен проводиться у формі письмової роботи, що складається з 40 тестових завдань з тем, передбачених робочою програмою в рамках питань, що виносяться для складання підсумкового контролю. Кожна правильна відповідь на одне тестове завдання оцінюється в 1 бал. Максимальна кількість балів, набраних при складанні семестрового екзамену – 40.

Під час вивчення навчальної дисципліни використання технологій штучного інтелекту (ШІ) здійснюється відповідно до Політики використання технологій штучного інтелекту Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

У межах дисципліни застосовуються такі моделі використання ШІ:

Модель «ШІ заборонено».

Використання технологій штучного інтелекту не допускається під час виконання контрольних заходів, спрямованих на перевірку індивідуальних знань і сформованості компетентностей здобувача освіти, зокрема: усного опитування, модульних контрольних робіт, екзамену (заліку), якщо інше не визначено викладачем, інших видів оцінювання, для яких викладачем встановлено обмеження щодо використання ШІ.

Модель «ШІ як асистент».

Під час підготовки до практичних занять, виконання індивідуальних завдань, рефератів, аналітичних оглядів та інших письмових робіт дозволяється використання ШІ для: пошуку та систематизації інформації, добору та первинного аналізу наукових джерел, пояснення складних понять, удосконалення структури тексту, перевірки граматики, стилю та оформлення, генерації ідей, плану роботи або прикладів.

Фінальний текст роботи, висновки, аналіз, інтерпретація результатів та прийняті рішення повинні бути самостійно підготовлені здобувачем освіти.

Модель «ШІ як інструмент».

Для окремих лабораторних, практичних, проєктних або дослідницьких робіт використання технологій штучного інтелекту може бути обов'язковою складовою виконання завдання. У таких випадках здобувачі освіти можуть використовувати генеративні моделі ШІ для: аналізу та підготовки даних, генерації, аналізу й оптимізації програмного коду, порівняння результатів роботи різних моделей ШІ, створення візуалізацій, схем або зображень, аналізу великих масивів даних, проведення експериментів із застосуванням сучасних інструментів штучного інтелекту.

Усі результати, отримані за допомогою ШІ, підлягають критичному аналізу, перевірці та доопрацюванню здобувачем освіти.

Декларування використання ШІ.

У разі використання технологій штучного інтелекту здобувач освіти зобов'язаний зазначити: назву сервісу або моделі ШІ; дату використання; характер допомоги (генерація ідей, пошук інформації, аналіз даних, генерація коду, редагування тексту тощо).

За вимогою викладача здобувач освіти повинен надати використані запити (prompts) або пояснити спосіб використання інструментів ШІ.

Недекларованe використання технологій штучного інтелекту або подання згенерованого ШІ матеріалу як власного результату навчальної діяльності розглядається як порушення принципів академічної доброчесності відповідно до внутрішніх нормативних документів Університету.

9.2. Заочна (дистанційна) форма навчання

Загальна кількість балів – 100.
Кількість балів за екзамен – 40.
Кількість балів протягом семестру – 60:

Мінімальна сума балів для допуску до екзамену – 10.
Кількість балів за відповіді на семінарських заняттях – ∑40 = 40:

Формула обчислення

$$\sum 40 = \frac{\sum 1}{\sum 2} \text{ X 8 (вісім)}$$

Примітка:
∑40 – сума максимальної кількості балів
∑1 – сума балів, що отримав студент за відповіді на семінарських заняттях.
∑2 – кількість семінарських занять протягом семестру.
8 – коефіцієнт
Відповідь на семінарському занятті – 1-5 балів.
Контрольна робота – 10 балів.
Індивідуальне завдання – 10 балів.

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання					Екзамен	Сума
Т 5	Т7	Контрольна робота	Індивідуальне завдання	Разом		
5	5	10	10	60	40	100

Т1, Т2 ... – теми розділів.

Критерії оцінювання усної відповіді

Поточний контроль здійснюється, зокрема, у формі опитування та перевірки результатів виступів на семінарських та практичних заняттях в п’ятибальній шкалі оцінок.

5 балів ставиться за наступних умов:

- студент активно працює протягом усього практичного заняття;
- дає повний, правильний, послідовний, зв'язний, обґрунтований виклад питання, що супроводжується правильними прикладами з доктринальних джерел та посиланням на чинне законодавство;
- все, що викладається, повинно свідчити про глибоке розуміння і орієнтацію в явищах і процесах, що вивчаються;
- правильні вичерпні відповіді на додаткові питання викладача.

4 бали ставиться за наступних умов:

- студент активно працює протягом практичного заняття;
- дає правильний, повний виклад змісту підручника і матеріалу, поданого викладачем, але на додаткові контрольні питання, які ставить викладач для з'ясування глибини розуміння і вміння орієнтуватися в явищах і процесах, відповідає лише з деякою допомогою викладача чи колег;
- недостатньо вичерпні відповіді на додаткові запитання викладача.

3 бали ставиться за наступних умов:

- студент на занятті поводить себе пасивно, відповідає лише за викликом викладача;
- в цілому виявляє знання основного навчального матеріалу, що розглядається, але під час відповіді допускає помилки і усвідомлює їх тільки після вказівка викладача;
- відповіді на запитання дає не одразу, а тільки після деякого напруження пам'яті, при чому відповіді нечіткі;
- не в змозі без допомоги викладача вивести співвідношення з іншими проблемами дисципліни, що вивчається;

2 бали ставиться за наступних умов:

- допускає суттєві помилки або зовсім пропускає матеріал і частково виправляє ці помилки тільки після вказівки викладача;
- студент виявляє незнання значної частини навчального матеріалу, нелогічно і невпевнено його викладає, у відповіді мають місце заминки і перерви, не може пояснити проблему, хоча і розуміє її;
- викладає матеріал не достатньо зв'язно і послідовно.

1 бал ставиться за наступних умов:

- студент припускається грубих помилок при викладі матеріалу і не виправляє ці помилки навіть при вказівці на них викладача;
- виявляє нерозуміння навчального матеріалу і як наслідок цього – повна відсутність навичок як в аналізі явищ, так і у подальшому виконанні практичних завдань.

Критерії оцінювання контрольної роботи

Контрольна робота виконується у письмовій формі. Контрольна робота складається з 10 тестових завдань з тем, передбачених робочою програмою в рамках питань, що виносяться для складання поточного контролю. Кожна правильна відповідь оцінюється в 1 бал. Максимальна кількість балів, набраних при написанні контрольної роботи – 10.

Критерії оцінювання екзамену

Екзамен проводиться у формі письмової роботи, що складається з 40 тестових завдань з тем, передбачених робочою програмою в рамках питань, що виносяться для складання підсумкового контролю. Кожна правильна відповідь на одне тестове завдання оцінюється в 1 бал. Максимальна кількість балів, набраних при складанні семестрового екзамену – 40.

Під час вивчення навчальної дисципліни використання технологій штучного інтелекту (ШІ) здійснюється відповідно до Політики використання технологій штучного інтелекту Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

У межах дисципліни застосовуються такі моделі використання ШІ:

Модель «ШІ заборонено».

Використання технологій штучного інтелекту не допускається під час виконання контрольних заходів, спрямованих на перевірку індивідуальних знань і сформованості компетентностей здобувача освіти, зокрема: усного опитування, модульних контрольних робіт, екзамену (заліку), якщо інше не визначено викладачем, інших видів оцінювання, для яких викладачем встановлено обмеження щодо використання ШІ.

Модель «ШІ як асистент».

Під час підготовки до практичних занять, виконання індивідуальних завдань, рефератів, аналітичних оглядів та інших письмових робіт дозволяється використання ШІ для: пошуку та систематизації інформації, добору та первинного аналізу наукових джерел, пояснення складних понять, удосконалення структури тексту, перевірки граматики, стилю та оформлення, генерації ідей, плану роботи або прикладів.

Фінальний текст роботи, висновки, аналіз, інтерпретація результатів та прийняті рішення повинні бути самостійно підготовлені здобувачем освіти.

Модель «ШІ як інструмент».

Для окремих лабораторних, практичних, проєктних або дослідницьких робіт використання технологій штучного інтелекту може бути обов'язковою складовою виконання завдання. У таких випадках здобувачі освіти можуть використовувати генеративні моделі ШІ для: аналізу та підготовки даних, генерації, аналізу й оптимізації програмного коду, порівняння результатів роботи різних моделей ШІ, створення візуалізацій, схем або зображень, аналізу великих масивів даних, проведення експериментів із застосуванням сучасних інструментів штучного інтелекту.

Усі результати, отримані за допомогою ШІ, підлягають критичному аналізу, перевірці та доопрацюванню здобувачем освіти.

Декларування використання ШІ.

У разі використання технологій штучного інтелекту здобувач освіти зобов'язаний зазначити: назву сервісу або моделі ШІ; дату використання; характер допомоги (генерація ідей, пошук інформації, аналіз даних, генерація коду, редагування тексту тощо).

За вимогою викладача здобувач освіти повинен надати використані запити (prompts) або пояснити спосіб використання інструментів ШІ.

Недекларованe використання технологій штучного інтелекту або подання згенерованого ШІ матеріалу як власного результату навчальної діяльності розглядається як порушення принципів академічної доброчесності відповідно до внутрішніх нормативних документів Університету.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка	
	для екзамену	для заліку
90 – 100	Відмінно	Зараховано
70 – 89	Добре	Зараховано
50 – 69	Задовільно	Зараховано
1 – 49	Незадовільно	Не зараховано

10. Рекомендована література

Основна:

1. Андрейченко С. С. Концепція атрибуції поведінки державі в міжнародному праві : монографія. Одеса : Фенікс, 2015. 578 с.

2. Важна К. А. Концепція кримінальної відповідальності держави: можливість реалізації в сучасному міжнародному праві : монографія. Київ: Вид-во Ліра, 2017. 292 с.

3. Міжнародне публічне право : підручник : у 2 т. В. В. Мицик та ін. / за ред. В. В. Мицика. Харків : Право, 2019. Т.1 : Основни теорії. 416 с.

4. Міжнародне публічне право : підручник : у 2 т. В. В. Мицик та ін. / за ред. В. В. Мицика. Харків : Право, 2019. Т.2 : Основни теорії. 624 с.

5. Міжнародне право / за ред. М. В. Буроменського. К. : Юрінком Інтер, 2005. 336 с.

6. Міжнародне публічне право : підручник : у 2 т. / С. М. Перепьолкін, Д.О.Трескін, В. В. Філатов, Л. А. Філяніна ; за ред. С. М. Перепьолкіна. Дніпро : Університет митної справи та фінансів, 2025. Т. 1. : Основи теорії. 250 с.

7. Міжнародне публічне право : підручник : у 2 т. / О. В. Легка та ін. ; за ред. С. М. Перепьолкіна. Дніпро : Університет митної справи та фінансів, 2026. Т. 2. : Основні галузі. 240 с.

8. Перепьолкін С. М., Сироїд Т. Л., Філяніна Л. А. Міжнародне право : словник-довідник / за заг. ред. Т.Л. Сироїд. Х. : Юрайт, 2014. 408 с.

9. Сироїд Т. Л. Міжнародне право : навчальний посібник. Харків : ХНУВС, 2009.

10. Сироїд Т. Л. Міжнародне публічне право : підручник. Одеса : Вид-во «Феникс», 2017 р. 744 с.

11. Сироїд Т. Л. Міжнародне кримінальне право : підручник. Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. Харків : Право**,** 2023. 512 с.

12. Сироїд Т. Міжнародне публічне право: навч. посібник. Київ.: Юрінком Інтер, 2025. 628 с.

13. Сироїд Т. Л., Фоміна Л. О. Міжнародне публічне право. Міжнародний захист прав людини : посібник для підготовки до зовн. незалеж. оцінювання / за заг. ред. Т. Л. Сироїд. 6-те вид., перероблене і доповнене. Харків : Право. 2024. 502 с.

14. Сироїд Т.Л. Поняття, ознаки та форми злочину торгівля людьми: міжнародно-правовий аспект // Moderní aspekty vědy: XXV. Díl mezinárodní kolektivní monografie /

Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o.. Česká republika: Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o., 2022. str. 553. P. 308-324 http://perspectives.pp.ua/public/site/mono/mono-25.pdf

15. Сироїд Т.Л., Фоміна Л.О., Фомін П.В. Внутрішня система правосуддя міжнародних універсальних організацій: від витоків до сучасності. Moderní aspekty vědy: XXVI. Díl mezinárodní kolektivní monografie / Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o.. Česká republika: Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o., 2022. str. P. http://perspectives.pp.ua/public/site/mono/mono-26.pdf

16. Сироїд. Т.Л. Міжнародний механізм протидії кіберзлочинності // Cybercrime and Digital Evidence: Cross-Disciplinary Challenges and Prospects in Contemporary Law : Scientific monograph. Riga, Latvia : “Baltija Publishing”, 2026. P. 275- 295. 392 p. https://doi.org/10.30525/978-9934-26-686-7-15 ISBN 978- 9934-26-686-7

17. Сироїд Т.Л. Внутрішня система врегулювання спорів ООН. Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна, Серія: Право. Випуск 23, 2017. С. 165-172. URL: https://periodicals.karazin.ua/law/article/view/9741.

18. Syroid T. L., Fomina L. O. Some aspects of the provision of information security in the engagement of International criminal jurisdiction organs. «Visegrad Journal on Human Rights». №2/1. 2017. С. 169-174.

19. Сироїд Т.Л. Міжнародне публічне право: підручник. Одеса : Фенікс, 2018. 744 с.

20. Сироїд Т.Л. Міжнародне публічне право: підручник. 2-ге вид., перероб. і допов. Харків: Право. 2020. 648 с.

21. Сироїд Т.Л., Гавриленко О.А., Фоміна Л.О. Міжнародне публічне право. Міжнародний захист прав людини: посібник для підготовки до зовнішнього незалежного оцінювання / за заг. ред. д.ю.н., проф. Т.Л. Сироїд. Вид. 2-ге вид., перероб і допов. Харків : Право. 2020. 494 с.

22. Сироїд Т.Л., Гавриленко О.А., Фоміна Л.О. Міжнародне публічне право. Міжнародний захист прав людини : посібник для підготовки до зовн. незалеж. оцінювання: за заг. ред. Т.Л. Сироїд. 4-те вид., перероблене і доповнене. Харків: Право. 2021. 462 с.

23. Сироїд Т.Л., Фоміна Л.О. Міжнародне публічне право. Міжнародний захист прав людини: посібник для підготовки до зовн. незалеж. оцінювання: за заг. ред. Т.Л. Сироїд. 5-те вид., перероблене і доповнене. Харків: Право. 2023. 462 с.

24. Сироїд Т.Л., Фоміна Л.О. Міжнародне публічне право. Міжнародний захист прав людини: посібник для підготовки до зовн. незалеж. оцінювання: за заг. ред. Т.Л. Сироїд. 5-те вид., перероблене і доповнене. Харків: Право. 2024. 474 с.

25. Сироїд Т. Міжнародне публічне право: навч. посібник. Київ.: Юрінком Інтер, 2025. 628 с.

26. Draft articles on the responsibility of international organizations. URL: https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/draft_articles/9_11_2011.pdf

27. Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts. URL: https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/draft_articles/9_6_2001.pdf

28. Tatiana Syroid Sanctions in International Criminal Law / Ukraine in the system of modern international legal order and European integration: problems of doctrine and practice in the context of modern humanitarian challenges: collective monograph / edited by authors. Chernivtsi, Ukraine: Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, 2022. P. 37-70. 644 p. ISBN 978-966-423-734-2

Додаткова:

29. Григоров О.М. Відповідальність держави в міжнародному повітряному праві *Проблеми відповідальності держави* : матер. міжнар. наук.-практич. конф., м. Одеса, 8 квіт. 2016 р. Одесса : Фенікс, 2016. 154 с.

30. Громівчук І.М., Старовойтова О.М. Проблема відповідальності держави у сфері безпеки цивільної авіації. *Проблеми відповідальності держави* : матер. міжнар. наук.-практич. конф., м. Одеса, 8 квітня 2016 р. Одесса : Фенікс, 2016. 154 с.

31. Денисова Д.О. Міжнародно-правова відповідальність міжнародних міжурядових організацій в миротворчих операціях. *Актуальні проблеми держави і права*. 2012. С. 488–496.

32. Жукорська Я. М. Відповідальність міжнародних організацій за порушення міжнародно-правових зобов'язань: сучасний стан. *Часопис Київського університету права*. 2013. № 2. С. 31–35.

33. Мацко А. С. Співробітництво держав щодо встановлення міжнародної відповідальності за найманство. *Часопис Київського університету права*. 2004. № 3. С. 114–119.

34. Сироїд Т.Л., Гавриленко О.А., Шамраєва В.М., Фоміна Л.О., Тітов Є.Б. Право на справедливий суд: теорія і практика міжнародних контроль-них органів у галузі прав людини // Scientific approaches in jurisprudence: collective monograph / Lohvinenko M., Kordunian I., – etc. – International Science Group. – Boston : Primedia eLaunch, 2020. 213 p. P. 124-135.DOI- 10.46299/ISG.2020.MONO.LEGAL.III

35. Тітов Є.Б. Актуальні питання індивідуальної відповідальності у міжнародному кримінальному праві. *Право і безпека*. 2009. № 1. / МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ. Х. : ХНУВС, 2009. 280 с. С. 19-24.

36. Тітов Є.Б. Відповідальність представників держав-членів та персоналу на прикладі деяких інституцій Європейського Союзу. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «ПРАВО»*. Випуск 29, 2020. С. 341-347.

37. Чехович Т. Передумови та підстави виникнення міжнародно-правової відповідальності. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки*. 2010. № 84. С. 31–35.

38. Cherif Bassiouni M. [1992], Crimes Against Humanity in International Criminal Law, New York.

39. Crawford E., Pert A., Saul, B. (Eds.). Public International Law. Cambridge : Cambridge University Press, 2023. 528 p.

40. De Arechaga E. J. International Law in the Past Third of the Century // Human Rights. V. 159.

41. Focarelli C. International law. Cheltenham : Elgar, 2019. 717 p.

42. Green L.C., Command Responsibility In International Humanitarian Law [1995], 5 Transnational Law and Contemporary Problems.

43. Hans Kelsen, Collective and Individual Responsibility in International Law with Particular Regard to the Punishment of War Criminals, 31 Cal. L. Rev. 530 (1943). URL: http://scholarship.law.berkeley.edu/californialawreview/vol31/ iss5/3.

44. Henriksen A.. International Law. Oxford : Oxford University Press, 2017. 346 p.

45. Hernández G. International law (3rd edition). Oxford : Oxford University Press, 2025. 744 p.

46. Hugo Grotius. The right of war and peace /Hugo Grotius; [edited and with an intorduction by Richard Tuck]. Indiana: Liberty Fund, Inc., 2005. 1083 p.

47. James Crowford, State responsibility. General part. – Cambridge: Cambridge University Press, 2013. 906 p.

48. Klabbers J. International Law. 4th edition. Cambridge : Cambridge University Press, 2023. 350 p.

49. N.H.B. Jorgensen. The Responsibility of States for international Crimes (2000).

50. Noortmann M. Non-state actors in international law. Oxford : Hart, 2015. 406 p.

51. Nuremberg: Charter of the International Military Tribunal (1945) II Kritz N. J. cd. Transitional Justice: How Emerging Democracies Reckon with Former Regimes. V. 3. Washington, D.C.: United States Institute of Peace Press, 1995.

52. Okeke C. E. Jurisdictional Immunities of States and International Organizations. New York : Oxford University Press, 2018. 296 p.

53. Pert A., Saul B., Crawford E. Public International Law. Cambridge University Press, 2023. 528 p.

54. Robinson D. Justice in Extreme Cases Criminal Law Theory Meets International Criminal Law. Cambridge University Press. 2020. 305 p.

55. Robinson P.H., Imputed Criminal Liability. *Yale Law Journal*. [1984], 93.

56. Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts : Titles and texts of the draft articles. *United Nations General Assembly*. A/CN.4/L.602/Rev.l 26 July 2001.

57. Shamraieva Valentyna, Perederii Oleksandr, Titov Ievgen International legal instruments to combat human trafficking / Shamraieva Valentyna, Perederii Oleksandr, Titov Ievgen // Theoretical foundations of jurisprudence: collective monograph / Blikhar M., Yatsenko I., Kliuiev O., etc. – International Science Group. - Boston: Primedia eLaunch, 2020. 179 p. P. 91-118. DOI:10.46299/isg.2020.MONO.LEGAL.II

58. Show M. International Law (Ninth Edition). Cambridge: Cambridge University Press, 2021. 1308 p.

59. Teitel R. Transitional Jurisprudence: The Role of Law in Political Transformation. *Yale Law Journal*. 1996. V. 106.

60. The Law of International Responsibility. Oxford Commentaries on International Law / ed. by J. Crawford, A. Pellet, S. Olleson. Oxford, 2010.

61. Wu T., Kang J., Criminal Liability For the Actions of Subordinates – the Doctrine of Command Responsibility and Its Analogues in United States' Law. *Harvard International Law Journal*. [1997], 38.

11. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Міжнародний Суд ООН. URL: https://www.icj-cij.org/ru
2. Міжнародний кримінальний суд. URL: https://www.un.org/ru/law/icc/
3. Міжнародний морський трибунал. URL: www.itlos.org
4. Європейський суд з прав людини. URL: https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=applicants/rus&c
5. Спеціальний суд по Сьєра Леоне. URL: http://www.sc-sl.org/
6. Надзвичайні палати в судах Камбоджі. URL: https://www.eccc.gov.kh/en#section-block-khmer-rouge
7. Міжнародний трибунал по Руанді. URL: https://web.archive.org/web/20090721034152/http://www.ictr.org/ENGLISH/cases/status.htm
8. Міжнародний трибунал для колишньої Югославії. URL: https://www.icty.org/
9. Міжнародний остаточний механізм для кримінальних трибуналів. URL: https://unictr.irmct.org/en/news/ictr-expected-close-down-2015